

5. Друкер П. Эффективный управляющий / П. Друкер – М.: Юнити, 2001. – 113 с.
6. Ларичев О.И. Теория и методы принятия решений / О.И. Ларичев. – М.: Логос, 2000. – 393 с.
7. Рыков А.С. Методы системного анализа: Многокритериальная и нечеткая оптимизация, моделирование и экспертные оценки / А. С. Рыков. – М.: Экономика, 1999. – 192 с.
8. Терелянский П. В. Системы поддержки принятия решений. Опыт проектирования: монография / П. В. Терелянский – Волгоград: ВолгГТУ, 2009. – 127 с.
9. Мельников А. Ю. Объектно-ориентированный анализ и проектирование информационных систем: учебное пособие / А. Ю. Мельников. – Изд. 2-е, перераб. и доп. – Краматорск: ДГМА, 2012. – 172 с.
10. Мельников А. Ю. Моделирование системы поддержки принятия решений для выбора претендента на вакантную должность в отделе машиностроительного предприятия / А. Ю. Мельников, М. В. Котенко // Вісник Донецького університету економіки та права : зб. наук. пр. – Артемівськ: ДонУЕП, 2015. – № 1. – С. 95-100.
11. Мельников А. Ю. Разработка системы поддержки принятия решения для выбора претендента на вакантную должность в отделе на машиностроительном предприятии / А. Ю. Мельников, М. В. Котенко // Молодежь в науке: Новые аргументы: Сборник научных работ III-го Международного молодежного конкурса (Россия, г. Липецк, 29 февраля 2016 г.). Часть II / отв. ред. А.В. Горбенко. – Липецк: Научное партнерство «Аргумент», 2016. – С.81-84.

Н. В. Осадча

д-р екон. наук,

Г. Є. Петрова

канд. екон. наук

Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

РОЛЬ КРАЇН АЗІЇ У ЗОВНІШНІЙ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Зовнішня торгівля – важливе джерело формування державного бюджету країни. Розвиток торговельного співробітництва України зіштовхнувся з низкою проблем, що пов'язані з диверсифікацією геополітичних та регіональних пріоритетів України [1]. Зниження товарообігу з Росією компенсуються не стільки за рахунок поглиблення співробітництва з ЄС, скільки завдяки відкриттю нових ринків країн Азії та Північної Азії. За останні кілька років географія зовнішньої торгівлі України суттєво змінилась. Росія поки що залишається одним з великих країн-торговельних партнерів України, але її важливість для української економіки знизилась [2].

Україна має мало спільного з далекими країнами Азії. Однак нині постійно зростає інтерес, зумовлений глобалізацією, до інтеграційних процесів в інших регіонах світу. Причетні урядові установи, численні приватні компанії вивчають політико-економічні процеси та інвестиційно-торговельні можливості Азійського регіону. Як відомо, відносини України з країнами Південно-Східної Азії регулюються такими законодав-

чими актами, як "Основні напрями зовнішньої політики України", що введені в дію Постановою Верховної Ради України 1993 року, а також відповідними концепціями українсько-азійського співробітництва, розробленими МЗС за участю його закордонних установ.

Аналіз публікації за темою публікації. Питання зовнішньої торгівлі України з країнами Азії зокрема, були у центрі уваги дослідницьких центрів та науковців, а саме: С. Кулицького [4], Т.Л. Вишинської, І.М. Севрук [5], С. Радзівської [6]. Проте питання аналізу зовнішньої торгівлі України товарами та послугами Азії не були детально розглянуті.

Мета статті полягає в аналізі зовнішньої торгівлі України товарами та послугами з країнами Азії.

Виклад основного матеріалу. Україна веде торгівлю товарами та послугами із всіма країнами Азії. На підставі даних Державної служби статистики України [7] можна розрахувати показники зовнішньої торгівлі України з головними торговими партнерами наведені (табл. 1).

Таблиця 1

Питома вага експорту та імпорту країн Азії та України, %

Країна	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Питома вага експорту, %									
Туреччина	7,41	6,92	5,35	5,88	5,48	5,35	6,01	6,60	7,26
Індія	-	1,50	2,90	2,77	3,31	3,33	3,11	3,36	3,78
Китай	-	-	3,61	2,55	3,18	2,58	4,30	4,96	6,30
Іран	-	-	-	2,00	1,64	1,70	-	-	-
Ліван	-	-	-	2,00	1,99	2,06	-	-	-

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Питома вага імпорту, %									
Індія	0,76	0,75	1,50	1,12	0,98	1,20	1,08	1,20	1,18
Китай	5,45	6,54	6,01	7,73	7,58	9,33	10,26	9,41	10,05
Південна Корея	2,57	2,39	1,25	1,29	1,49	1,82	1,08	0,87	0,68
Туреччина	1,60	2,28	2,10	2,13	1,80	2,30	2,40	2,38	2,27
Індонезія	0,60	0,49	0,57	0,67	0,64	0,48	0,57	0,50	0,45
Малайзія	0,23	0,41	0,39	0,28	0,30	0,28	0,27	0,35	0,35
Грузія	-	-	-	0,22	0,17	0,21	0,28	0,28	-
Тайвань	-	-	-	-	-	0,35	0,35	0,30	0,37
Японія	-	-	-	-	-	1,41	1,28	1,12	1,02
Саудівська Аравія	-	-	-	-	-	-	0,24	0,37	0,38

Аналізуючи дані табл. 1 можна зробити такі висновки:

- по-перше, головними країнами експортерами є Туреччина, Індія та Китай, також можливо відокремити потенційні країни, що можуть стати постійними експортерами України при певних умовах, – Іран та Ліван (рис. 1).

- по-друге, звертає увагу на те, що Україна отримує імпорט із багатьох країн, а ніж експортує товари. Країни імпортери можна умовно поділити на декілька

груп: країни лідери (Китай) та країни потенційні лідери (Південна Корея, Туреччина та Індія).

Окремо стоять країн з часткою в імпорті менше 1%, але при певних умовах ці країни можуть наблизитися до потенційних лідерів. Крім того, можна виділити: країни постійні імпортери та країни епізодичні імпортери. До епізодичних країн можна віднести всі країни імпортери (див. табл. 1), окрім Китаю, Туреччини, Південної Кореї та Індії. При певних умовах ці країни можуть стати постійними імпортерами, а окремі з них – країнами-лідерами (рис. 2).

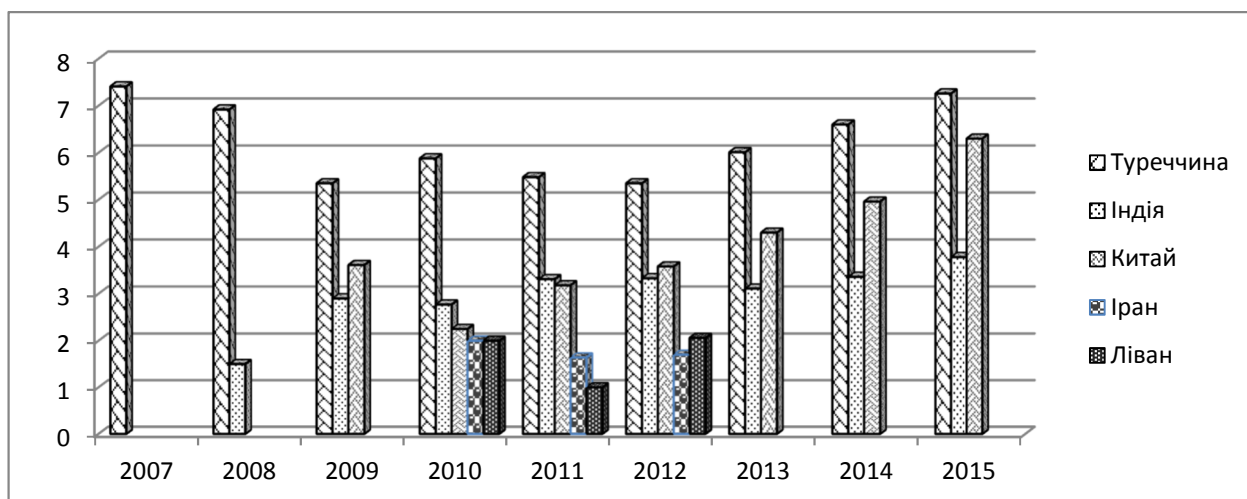

Рис. 1. Країни експортери України (складено за [7])

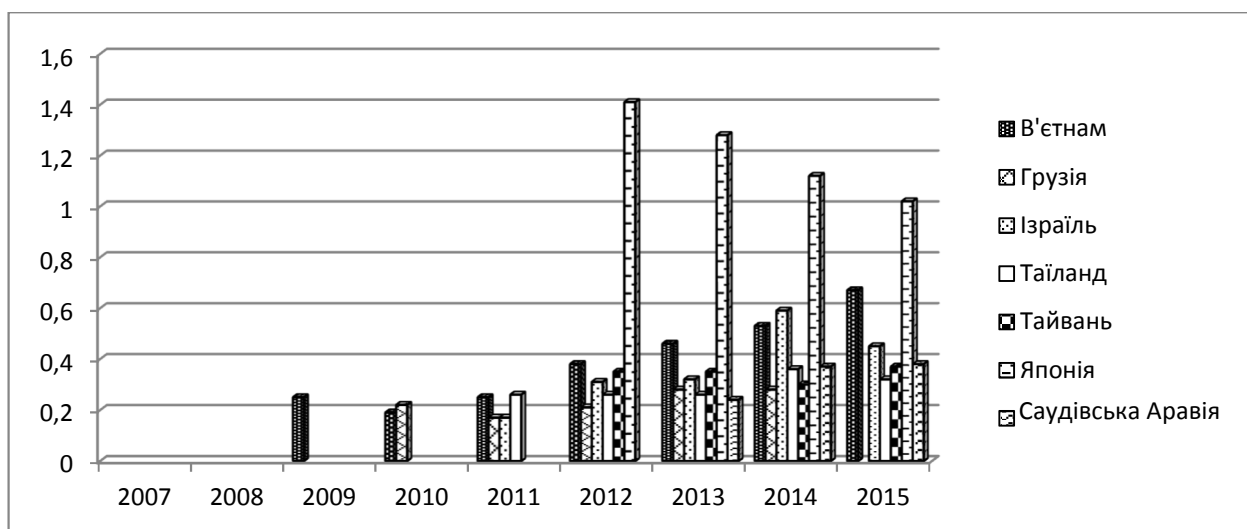

Рис. 2. Країни епізодичні імпортери України

На підставі розрахованих даних можна спостерігати особливо у останні роки тенденцію до зростання питомої ваги Туреччини та Індії у експорті України та Китаю у імпорті.

Важливими показниками зовнішньої торгівлі товарами між Україною та країнами Азії є показники зовнішньоторговельного сальдо та коефіцієнта покриття, що розраховані на підставі даних.

Співвідношення зовнішньоторговельного сальдо та коефіцієнта покриття можна побачити на рис. 3,4.

Коефіцієнт покриття буде повністю корелювати із зовнішньоторговельним сальдо (рис. 4).

Аналізуючи наведені дані, можна зазначити, що в цілому Україна зі своїми головними партнерами – Туреччиною та Індією – має постійне позитивне торговельне сальдо та відповідно достатньо високий коефіцієнт покриття. Занепокоєння викликає постійне та досить велике негативне сальдо з Китаєм.

Ще одним важливим показником зовнішньої торгівлі є експортна, імпортна та зовнішньоторговельна квота (табл. 2).

Аналізуючи дані наведених таблиць, що характеризують торгівлю України з окремими країнами Азії,

слід зауважити таке: окремі показники безпеки зовнішньої торгівлі виходять за межі мережових значень, як то коефіцієнт покриття імпорту експортом (особливо високий коефіцієнт в торгівлі з Індією та особливо низький у торгівлі з Китаєм). Інші показники такі як, експортна та імпортна квота знаходяться у межах норми. Разом із тим, спостерігається тенденція постійного зростання експортної квоти у торгівлі з Туреччиною та Індією.

Основними статтями експорту до Туреччини є: чорні метали – 50,2%; добрива – 5,8; насіння і плоди олійних рослин – 13,9; деревина і вироби з деревини – 7,4%. Статтями імпорту в Україну були: їстівні плоди та горіхи – 11,6%; пластмаси, полімерні матеріали – 6,1; насіння і плоди олійних рослин – 11,9, реактори ядерні, котли, машини – 9,6, засоби наземного транспорту крім залізничного – 6,7, нитки синтетичні або штучні – 4,1%.

Основні товарні позиції українського експорту до Індії: жири та олії рослинного походження; чорна металургія; реактори ядерні, котли та машини; добрива; продукти неорганічної хімії.

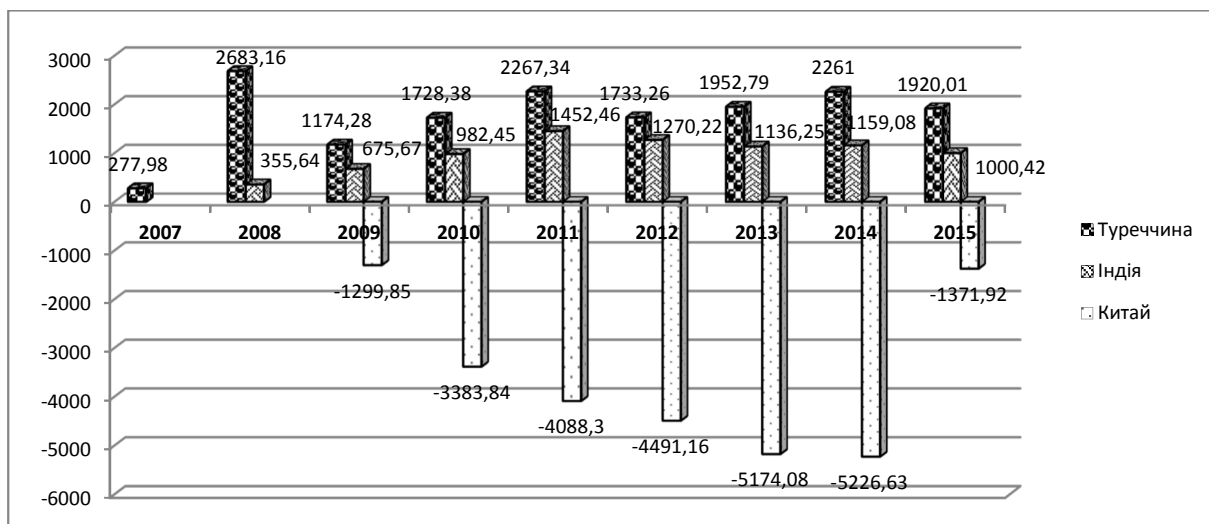

Рис. 3. Зовнішньоторговельне сальдо зовнішньої торгівлі України з країнами Азії

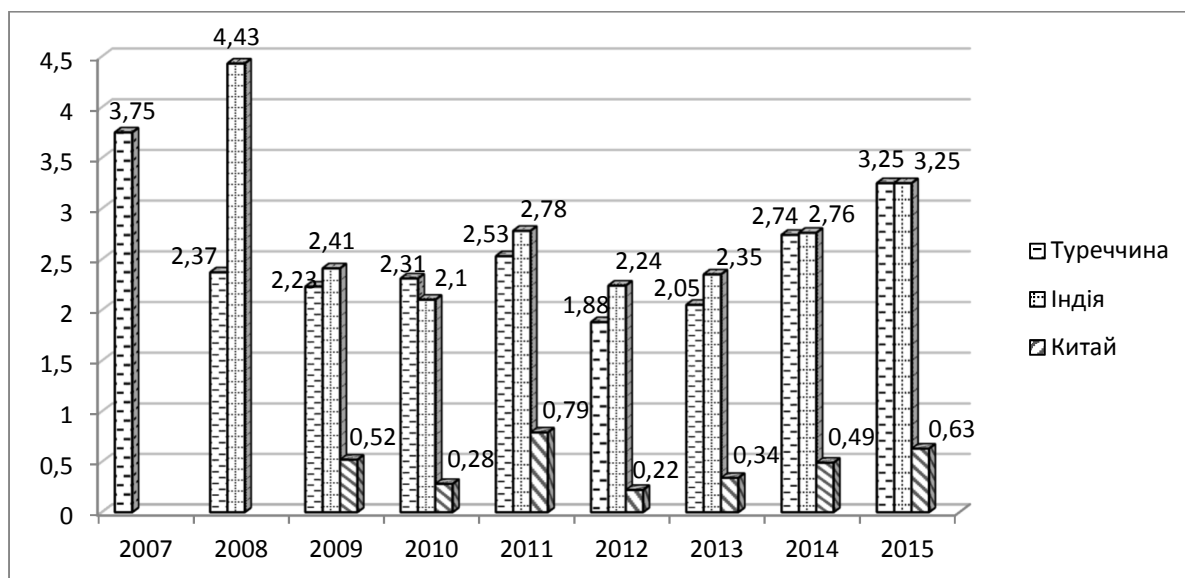

Рис. 4. Коефіцієнт покриття зовнішньої торгівлі України та країн Азії

Експортна, імпортна та зовнішньоторговельна квота торгівлі України з країнами Азії									
Країна	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Експортна квота									
Туреччина	2,55	2,83	1,81	2,21	2,28	2,08	2,08	2,66	3,05
Індія	-	5,77	0,98	1,04	1,38	1,29	1,08	1,36	1,59
Китай	-	-	1,22	0,96	1,33	1,00	1,49	2,00	2,64
Імпортна квота									
Туреччина	0,68	1,11	0,81	0,95	0,90	1,10	1,01	0,97	0,94
Індія	0,32	0,37	0,40	0,49	0,49	0,57	0,46	0,49	0,48
Китай	2,31	3,21	2,33	3,44	3,82	4,47	4,38	4,05	4,16
Зовнішньоторговельна квота									
Туреччина	1,61	1,88	1,31	1,58	1,59	1,59	1,55	3,66	1,99
Індія	-	0,47	0,69	0,77	0,89	0,93	0,77	0,92	1,04

Основні товари індійського імпорту в Україну: фармацевтична продукція; органічні хімічні сполуки; пластмаси та полімерні матеріали; чорні метали та вироби з них; тютюн та промислові замітники тютюну.

Основу китайського імпорту в Україну складали: механічне обладнання, машини, устаткування та механізми – 28,7% в загальній структурі експорту текстиль та текстильні вироби – 14,3; недорогоцінні метали та вироби з них – 10,8; продукція хімічної промисловості – 9,4; полімерні матеріали, пластмаси –

8,6%. Основу китайського експорту із України склали: мінеральні продукти (в основному руди залізни, шлаки та попіл, енергетичні матеріали) – 36,8%; продукти рослинного походження (переважно зернові) – 32,3; жири і олії тваринного або рослинного походження – 22,0%.

На підставі даних Державного служби статистики можна розрахувати питому вагу експорту та імпорту в торгівлі послугами з країнами Азії, що надані в табл. 3 [7].

Таблиця 3

Питома вага експорту та імпорту послугами в торгівлі України з країнами Азії, %									
Країна	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Питома вага експорту									
Гонконг	0,11	0,21	0,24	0,15	0,12	0,27	0,27	0,22	0,30
Грузія	-	-	0,57	0,46	0,49	0,45	0,35	0,47	0,30
Ізраїль	0,67	0,73	0,59	0,54	0,80	0,93	0,95	1,09	1,45
Індія	-	0,31	0,57	0,26	0,26	0,40	0,45	0,46	0,39
Ірак	-	-	-	-	0,07	0,11	0,08	0,15	0,13
Іран	0,40	-	0,14	0,10	0,07	0,08	-	-	-
Йорданія	-	-	-	-	0,08	0,09	0,08	0,09	0,11
Китай	0,42	0,60	0,76	0,62	0,54	0,59	0,51	0,39	0,41
ОАЕ	-	0,57	0,60	0,59	0,42	0,61	1,84	1,64	2,13
Сінгапур	0,20	0,15	0,24	0,15	0,12	0,14	0,18	0,20	0,16
Сирія	0,18	0,25	0,30	0,19	0,11	0,07	-	-	-
Туреччина	1,46	1,69	1,84	1,31	1,22	1,38	1,41	1,23	1,63
Японія	0,13	0,16	0,19	0,12	0,12	0,11	0,09	0,09	-
Питома вага імпорту									
Грузія	-	-	0,30	0,32	0,37	0,29	0,21	0,20	0,22
Ізраїль	0,50	0,73	0,63	0,60	1,59	1,45	0,62	0,56	0,47
Китай	-	0,31	0,29	0,32	0,23	0,37	1,09	0,79	2,48
ОАЕ	0,77	1,06	1,12	0,91	0,99	1,28	1,55	1,50	1,69
Таїланд	0,31	0,31	0,25	0,32	0,43	0,24	-	-	-
Туреччина	3,67	3,10	3,43	4,21	4,54	4,86	2,86	2,51	3,81
Японія	1,26	1,30	0,83	-	0,58	0,11	0,46	-	-

Аналізуючи стан зовнішньої торгівлі послугами України з країнами Азії наведемо окремі показники зовнішньої торгівлі послугами України з окремими країнами цього регіону у табл. 4.

Аналіз даних наведеної табл. 4 вказує на більш сприятливі для України тенденції в торгівлі послугами, а ніж товарами. Так, в торгівлі послугами з головними азійськими партнерами Україна має незначне негативне сальдо та спроможна майже забезпечити свій імпорт за рахунок експорту, про що свідчить показник коефіцієнта покриття.

Головні перспективи України в торгівлі товарами та послугами на ринках країн Азії пов'язані перш за все з економічними перспективами та прагненнями самих азійських країн. Так головним питанням у торговельно-економічних відносинах з Туреччиною є укладання угоди щодо зони вільної торгівлі. При цьому політика щодо опанування внутрішнього ринку України є більш ефективною, а ніж українська. Введення протягом 2013 р. нових торговельних бар'єрів говорить про послідовне дотримання стратегії захисту власних національних інтересів у галузі зовнішньої торгівлі.

Окремі показники зовнішньої торгівлі послугами України з окремими країнами Азії

Країна	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Зовнішньоторговельне сальдо, млн дол.									
Ізраїль	36,11	37,74	24,00	31,41	10,93	28,77	94,55	91,6	114,4
ОАЕ	-	-3,38	-0,12	19,55	-3,02	-2,65	131,55	100,02	116,92
Туреччина	-47,86	-8,87	-1,48	-70,13	-113,88	-139,57	-7,87	-3,4	-39,76
Коефіцієнт покриття									
Ізраїль	2,47	1,77	1,72	1,94	1,10	1,29	3,00	3,85	5,65
ОАЕ	-	0,95	0,99	1,39	0,95	0,96	2,11	2,16	2,34
Туреччина	0,73	0,95	0,99	0,68	0,59	0,57	0,96	0,97	0,79
Експортна квота, %									
Ізраїль	0,042	0,049	0,048	0,047	0,067	0,071	0,077	0,104	0,153
ОАЕ	-	0,038	0,049	0,050	0,035	0,047	0,137	0,139	0,159
Туреччина	0,091	0,113	0,150	0,113	0,103	0,105	0,115	0,104	0,172
Імпортна квота, %									
Ізраїль	0,017	0,027	0,028	0,024	0,060	0,055	0,025	0,024	0,027
ОАЕ	0,026	0,040	0,049	0,164	0,037	0,048	0,065	0,064	0,096
Туреччина	0,125	0,118	0,151	0,164	0,173	0,184	0,119	0,106	0,216
Зовнішньоторговельна квота, %									
Ізраїль	0,029	0,038	0,038	0,035	0,064	0,063	0,051	0,058	0,090
ОАЕ	-	0,039	0,049	0,043	0,036	0,048	0,101	0,101	0,160
Туреччина	0,108	0,115	0,150	0,138	0,138	0,145	0,117	0,105	0,194

Головною причиною зростання українського експорту на ринок Китаю є прагнення продемонструвати певні кроки щодо усунення дисбалансу у взаємній торгівлі за рахунок збільшення експорту української продукції на ринок Китаю при штучному стриманні збільшення постачання китайських товарів на український ринок. Порівняно низька цінова конкурентоспроможність української продукції та її технологічне відставання від аналогічної продукції головних світових виробників буде стримувати зростання обсягів українського експорту до КНР.

Можливості українських підприємств щодо участі у тендерах на території Індії, а також виконання контрактних зобов'язань значно обмежують фінансові складнощі, що пов'язані з вимогами індійської сторони надавати додаткові фінансові гарантії з боку українських державних підприємств та компаній при здійсненні предконтрактної підготовки та контрактних робіт з індійськими державними установами. Неврегульованість в цьому питанні ускладнює або робить неможливим взаєморозрахунки між індійськими та українськими партнерами [2].

Висновки

Компенсація часткової втрати ринків Росії можлива не тільки за рахунок поглиблення торгівлі з Європейським Союзом, але й за рахунок опанування азійських ринків. Україна має досить широке коло торговельних партнерів серед азійських країн, але головними є Туреччина, Індія та Китай. Досить перспективними є відносини з Туреччиною та Індією, на що вказують показники економічної безпеки. Одним із перспективних напрямів розвитку зовнішньоторговельних відносин України з країнами Азії є зовнішня торгівля послугами. Україна має досить широке коло партнерів порівняно з торгівлею товарами. Крім того, з більшістю з них Україна має позитивне торговельне

сальдо, а це означає прийнятні показники зовнішньоторговельної безпеки. Головними перепонами розвитку зовнішньої торгівлі товарами та послугами України на азійських ринках є досить низька конкурентоспроможність українських товарів, а також власні інтереси країн головних партнерів, що не завжди співпадають з інтересами України.

Список використаних джерел

1. Внешнеэкономическое сотрудничество Украины: состояние, перспективы развития, угрозы и риски [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bintel.com.ua/ru/article/vneshekonom>.
2. От 2010 к 2015: как менялась география торговли Украины, и кто заменит Россию [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.segodnya.ua/economics/news/>.
3. Комарницький М. Україна та Південно-Східна Азія: перспективи співпраці в XXI сторіччі [Електронний ресурс] / М. Комарницький. – Режим доступу: <http://www.ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/6648/1/55.pdf>.
4. Кулицький С. Питання трансформації української зовнішньої торгівлі на сучасному етапі [Електронний ресурс] / С. Кулицький. – Режим доступу: <http://www.nbuviap.gov.ua>.
5. Вишинська Т.Л. Сучасний стан зовнішньої торгівлі товарами в Україні / Т.Л. Вишинська, О.В. Генералов, І.М. Севрук // Економічні науки: Scientific Journal «ScienceRise». – 2015. – №3/3(8). – С. 21-24.
6. Радзівська С. Україна та країни Азії торговельно-інтеграційні аспекти / С. Радзівська // Економіст. – 2013. – №11. – С. 21-24.
7. Зовнішньоекономічна діяльність України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.govstat.ua>.